

An Bille Pleanála agus An Ghaeltacht

Seosamh Mac Donnacha

An Bille Teanga

Nuair a tháinig an Rialtas seo i gcumhacht i 1997, ba é an tAcht Teanga a ndéantar tagairt indíreach dó i gclár an Rialtais an píosa reachtaíochta is mó a tharraing aird phobal na Gaeltachta agus phobal na Gaeilge ar fud na tíre. Le déanaí, thuairisc an tAire Stáit sa Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gaeltachta agus Oileán, Éamonn Ó Cuív T.D., go bhfuil dul chun cinn déanta leis an mbille seo nuair a chinn an Rialtas dul ar aghaidh agus ceannteidil an bhille a ullmhú. Is deacair a rá ag an bpointe seo agus cúrsaí polaitiúla chomh corrach agus atá, an éireoidh leis an Aire an bille seo a fhoilsiú agus é a chur tríd an Dáil agus tríd an Seanad roimh an chéad toghchán eile. Is cinnte nach mbeidh sé sin déanta aige má bhíonn toghchán ann in Earrach na bliana seo chugainn, mar atá go leor daoine ag tuar. Fágfaidh sé sin go mbeidh díomá nach beag ar go leor daoine a cheap go mbeadh Acht Teanga agus Oifig Coimisinéara Teanga againn sula n-imeodh an Rialtas seo as oifig. Ní shin le rá, ar ndóigh, gurb ionann deireadh ré an Rialtais seo agus

deireadh leis an Acht Teanga. Níl cúis ar bith ann nach dtabharfaidh an chéad Rialtas eile an réamhobair atá déanta ag an Aire Ó Cuív ar an mBille Teanga chun críche.

Braithfidh sé sin cuid mhaith ar an éileamh a bheidh ag teacht ó phobal na Gaeltachta agus ó phobal na Gaeilge agus ar an mbrú a chuirfear ar na páirtithe polaitiúla le linn an fheachtais toghchánaíochta atá le teacht.

Clár Reachtaíochta an Rialtais

Cé go mb'fhéidir nach iad an Rialtas seo a thabharfaidh feidhm d'Acht Teanga i ndeireadh an lae, ní ionann sin agus a rá go bhfuil neamhaird iomlán déanta acu ar chúrsaí Gaeltachta agus Gaeilge i gcúrsaí reachtaíochta. Go deimhin, is dóigh go bhfuil sé fíor a rá gur mó soláthar a rinneadh do chúrsaí Gaeltachta agus Gaeilge i gcúrsaí reachtaíochta le linn shaolré an Rialtais seo ná mar a rinneadh sa seachtó bliain roimhe. Bhí an tAire Stáit Ó Cuív freagrach as Acht Leasuithe Údarás na Gaeltachta a rinne athruithe suntasacha ar chomhdhéanamh agus ar fheidhmiú an Údaráis. Bhí sé freagrach, freisin,

as an reachtaíocht a bhunaigh Foras na Gaeilge. Thug Mícheál Ó Máirtín T.D., agus é ina Aire Oideachais, isteach Acht Oideachais ina bhfuil forálacha a dhéanann soláthar ar leith d'oideachas Gaeltachta agus LánGhaeilge. Níl feidhm tugtha do na forálacha seo go fóill, ach, nuair a bheidh tá an cumas acu tionchar mór a imirt ar chúrsaí oideachas Gaeltachta sa mheántréimhse, ach múinteoirí agus tuismitheoirí a bheith sásta páirtíocht iomlán a ghlacadh sa bpróiseas. Tá Bille Craolacháin foilsithe ag an Rialtas seo, freisin, ina bhfuil soláthar chun neamhspleáchas reachtuil a bhronnadh ar TG4 agus ina bhfuil tagairtí sonracha eile i dtaobh na Gaeilge.

An Bille um Pleanáil agus Forbairt

Díreach sular scoir an Dáil do shaoire an tSamhraidh, críochnaíodh plé ar phíosa reachtaíochta eile ina bhfuil tagairtí sonracha don Ghaeltacht. Sin é an Bille um Pleanáil agus Forbairt a d'fhéadfadh tionchar nach beag a imirt ar chúrsaí pleanála sna Gaeltachtaí le himeacht ama.

Foilsíodh an Bille seo ag am cinniúnach; tar éis conspóide i

bhFionn Trá agus i nGaith Dobhair faoi chúrsaí pleanála Gaeltachta, ag am a bhfuil conspóid ar an gCeathrú Rua agus i Rinn Ó gCuanach faoin ábhar céanna, agus ag am a bhfuil ceisteanna á dtarraingt anuas ag an bpobal faoi dheacrachtaí pleanála agus tithíochta sna Gaeltachtaí agus dearcadh na gComhairlí Contae ina leith. Ní miste mar sin go bhfuil an bille seo ann, go háirithe, ó tharla gurb é seo an chéad uair a ndéantar tagairt shonrach don Ghaeltacht i reachtaíocht phleanála na tíre.

An Bord Pleanála

Tá forálacha sa mBille a fhágann go bhféadfadh ionadaíocht ó eagraíochtaí Gaeltachta agus Gaeilge a bheith ainmnithe ar an mBord Pleanála agus gur gá don Bhord dóthain foirne le Gaeilge a cheapadh lena chinntiú go mbeidh ar a gcumas seirbhís a thairiscint don phobal trí Bhéarla agus trí Ghaeilge. Ina theannta sin, faoi fhorálacha an bhille seo, má bhaineann éisteacht phoiblí atá á réachtáil ag an mBord Pleanála le forbairt ar láistigh den Ghaeltacht caithfear an éisteacht sin a réachtáil trí Ghaeilge, ach amháin sa gcás go n-aontaíonn na daoine atá páirteach ann é a réachtáil trí Bhéarla.

Pleananna Forbartha

Tá sé ráite go sonrach sa mBille nua go mbeidh ar gach comhairle contae a bhfuil ceantar Gaeltachta faoina cúram é a bheith mar chuspóir aici ina plean forbartha, cosaint a thabhairt d'oidhreacht teanga agus

Éamonn Ó Cuív T.D., an tAire Stáit sa Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gaeltachta agus Oileán

cultúrtha na Gaeltachta agus an Ghaeilge a chur chun cinn mar theanga an phobail. Chomh maith leis an bPlean Forbartha contae féadfaidh comhairle contae a bhfuil ceantar Gaeltachta faoina cúram Plean Áitiúil a dhéanamh amach don cheantar Gaeltachta sin. Agus é seo á dhéanamh caithfidh siad dul i gcomhairle le hÚdarás na Gaeltachta. Seo é an chéad uair gur tugadh ról reachtuil don Údarás sa bpróiseas pleanála. Seans gur i nGaeltacht Chonamara is tuisce a fheicfidh muid na hathruithe seo ag teacht i bhfeidhm ó tharla go bhfuil tús le cur leis an athbhreithniú ar Phlean Forbartha Chomhairle Contae na Gaillimhe i mbliana agus gurb í an Comhairleoir Contae Gaeltachta agus ball tofa d'Údarás na Gaeltachta, an Comhairleoir Connie Ní Fhátharta atá ina Cathaoirleach ar an gComhairle faoi láthair.

An Próiseas Pleanála

Ó tharla go gcuireann an bille nua bonn reachtuil faoi chosaint na Gaeilge sa nGaeltacht beidh sé de chumhacht ag comhairlí contae Gaeltachta coinníollacha a chur le cead pleanála a thugann cosaint d'oidhreacht teanga agus cultúrtha na Gaeltachta, nó an t-iarratas a dhiúltú más gá. Ina theannta sin, tá sé intuigthe ón mbille seo go mbeidh an tAire Comhshaoil, tar éis dul i gcomhairle leis an Aire Ealaíon, Oidhreacht, Gaeltachta agus Oileán, ag eisiúint Rialacháin Phleanála a dhéanfaidh soiléiriú ar an gcineál forbartha a bhféadfadh impleachtaí a bheith aige do chúrsaí teanga sna Gaeltachtaí agus ar an gcineál eolais a bheidh á lorg ag na hÚdaráis Phleanála i dtaca le hiarratais phleanála i leith tograí den chineál sin.

Pleanáil sa nGaeltacht

Fágann sé seo ar fad go bhfuil bonn láidir reachtuil faoi chúrsaí pleanála sa nGaeltacht den chéad uair riamh. Is ceist eile, ar ndóigh, an tionchar a bheidh aige seo; braithfidh sé go mór ar an mbealach a gcuirfear i bhfeidhm é. Ceann de na buncheist-eanna a chaithfear a chur: an bhfuil dóthain saineolais ar chúrsaí teanga, ar chúrsaí Gaeltachta agus ar fhorbairt tuaithe ag na daoine atá ag plé le cúrsaí pleanála sna Comhairlí Contae. Tá ceantar mór Gaeltachta faoi chúram Chomhairle Contae na Gaillimhe, agus in ainneoin sin níl

Sleachta as An Bille um Pleanáil agus Forbairt, 1999 (Níl leagan Gaeilge ar fáil go fóill)

Alt 10(2)

...a development plan shall include objectives for-

(d) the integration of the planning and sustainable development of the area with the social, community and cultural requirements of the area and its population;

(m) the protection of the linguistic and cultural heritage of the Gaeltacht including the promotion of Irish as the community language, where there is a Gaeltacht area in the area of the development plan.

Alt 19 (1)

(a) A local area plan may be prepared in respect of any area, including a Gaeltacht area, or an existing suburb of an urban area, which the planning authority considers suitable and, in particular, for those areas which require

economic, physical and social renewal and for areas likely to be subject to large scale development within the lifetime of the plan.

Alt 20 (2)

A planning authority shall consult Údarás na Gaeltachta before making, amending or revoking a local area plan SS for an area which includes a Gaeltacht area. Alt 135 (8)

(b) Where an oral hearing relates to development

within the Gaeltacht, the hearing shall be conducted through the medium of the Irish language, unless the parties to the appeal or referral to which the hearing relates agree that the hearing should be conducted in English.

Sceideal a Ceathair

Reasons for the Refusal of Permission which Exclude Compensation

14. The proposed development would adversely affect the linguistic or cultural heritage of the Gaeltacht.

Sceideal a Cúig

Conditions which may be Imposed, on the Granting of Permission to Develop Land, without Compensation

(8) Any provision relating to the protection of the linguistic or cultural heritage of the Gaeltacht

oiread agus duine amháin fostaithe acu sa réimse pleanála a bhfuil cáilíochtaí teangeolaíochta ná pleanála teanga aige/aici. Le déanaí, fostaíodh comhlacht comhairleoirí le plean a ullmhú do cheantar na Ceathrún Rua. Ní raibh aon Ghaeilge ag na comhairleoirí seo le dul i gcomhairle leis an bpobal agus níor léir ach oiread go raibh aon saineolas ná aon tuiscint acu ar chúinsí teanga na Gaeltachta. Bunaithe air seo agus ar a dtáithí ag lorg seirbhísí trí Ghaeilge ón gComhairle Contae seans gur beag muinín atá fágtha ag pobal Chonamara go mbeidh an tsamhláíocht ná an díogras ag an gComhairle chéanna le polasaí pleanála agus tithíochta a fhorbairt a bheadh in oiriúint do chúinsí teangeolaíochta, sóisialta agus tuaithe na Gaeltachta.

Fágann sé seo freagracht mhór ar chomhairleoirí contae Gaeltachta agus ar eagraíochtaí pobail sa nGaeltacht a bhfuil spéis acu sna cúrsaí seo. Mura bhfuil an saineolas ag na pleanálaithe gairmiúla le polasaí pleanála agus tithíochta a cheapadh atá in oiriúint don Ghaeltacht caithfidh siadsan, agus iad ag feidhmiú thar ceann an phobail, na smaointe agus na coincheapa atá de dhíth a fhorbairt. B'fhéidir nach drochrud é seo, má chothaíonn sé díospóireacht phoiblí le cruinnithe poiblí agus plé sna meáin chumarsáide.

Tabharfaidh sé seo deis don phobal a bheith páirteach sa bplé agus na tuairimí atá á gcur chun cinn

a chloisteáil agus a thuiscint. Má tharlaíonn sé seo tá i bhfad níos mó seans ann go mbeidh freastal níos fearr á dhéanamh ag na polasaithe agus ag na pleananna forbartha a chuirfear chun cinn ar riachtanais an phobail agus go mbeidh glacadh níos fearr ag an bpobal leo.

Is rud maith a bheas ann, freisin, má chríochnaíonn an próiseas le polasaithe agus pleananna forbartha atá 'Gaeltacht lárnaíthe' agus nach mbeifear ag brath a thuilleadh ar pholasaithe agus ar choincheapa pleanála a ceapadh in oiriúint do phobail agus do chúinsí sóisialta agus teanga eile.

Ceist eile go gcaithfear breathnú air is ea an chaoi a ndéanfar bainistiú ar na plóda daoine atá ag iarraidh cónaí nó tithe saoire a thógáil i gceantair Ghaeltachta de bharr go bhfuil siad i gcóngar bailte ar nós Cathair na Gaillimhe nó de bharr tréithe agus áilleacht na háite. Tá an cineál seo forbartha tar éis tionchar nach beag a imirt ar phobail Ghaeltachta cheana féin. I gcuid mhaith den cheantar Gaeltachta atá idir Chathair na Gaillimhe agus An Spidéal, mar shampla, tá pobal dúchasach na háite; pobal Gaeilge na háite, anois ina mionlach, agus tá a rian sin le feiceáil ar stádas na Gaeilge mar theanga teaghlaigh agus pobail sa gceantar. Tá an plódú seo ag cur go mór leis an éileamh ar thithe agus ar shuímh tithe sa nGaeltacht, freisin, rud a fhágann nach acmhainn a thuilleadh do chuid mhaith de phobal na háite a

dtithe féin a cheannach ná a thógáil.

Is gá breathnú, freisin, ar pholasaithe tithíochta na gcomhairlí contae. Is cinnte go bhfuil gearghá le breis tithe a thógáil le freastal ar an éileamh atá ann do thithíocht phoiblí. Is cinnte, freisin, go mbaineann buntáistí riaracháin agus eile leis na tithe sin a thógáil i gcóngaireacht sráidbhailte ar nós na Ceathrún Rua agus an Spidéil. Ach an leor an néatacht riaracháin seo mar chúiteamh ar na himpleachtaí a bheidh ag forbairtí den chineál seo do sheirbhísí ar nós scoileanna agus oifigí poist sna ceantair thuaithe máguaird agus do mhianta na ndaoine sin a mb'fhearr leo teach a thógáil ar a ngabháltas féin nó ar ghabháltas a ndaoine muinteartha.

Níl freagraí éasca ar na fadhbanna seo ná ar go leor fadhbanna eile a bhaineann le cúrsaí pleanála agus tithíochta sna Gaeltachtaí. Ach le himeacht ama agus na húdaráis phleanála a bheith sásta dul i gcomhairle leis an bpobal agus mianta agus riachtanais an phobail a bheith lárnach dá gcuid cuspóirí pleanála, gheobhfar réiteach orthu a chuirfidh feabhas mór ar an scéal seachas mar atá sé faoi láthair. Beidh an Bille Pleanála nua ina chabhair don phróiseas sin má chuireann Comhairleoirí Contae agus eagraíochtaí pobail na Gaeltachta le chéile lena chinntiú go mbeidh na coincheapa pleanála agus na pleananna forbartha a chuirfear chun cinn faoin reachtaíocht nua 'Gaeltacht lárnaíthe.'

súil siar

Ag Rásaí Chill Chiaráin roinnt blianta ó shin.

Áine Uí Mháille as Doire Iorrais i Sasana sna daicheadaí

AER ÁRANN AERFORT CHONAMARA

Eitiltí Laethúla go dtí Oileáin Árann

Oifig Eolais: Aer Árann
Aerfort Chonamara, Caisleán, Indreabhán
Facs: 091-593034 & 593054

Ionad Gaeilge Ollscoil na hÉireann, Gaillimh

An Cheathrú Rua, Co. na Gaillimhe
Fón: 091-595101

Ranganna Gaeilge do dhaoine fásta
ó Bhearna go Carna

Cúnamh i labhairt na Gaeilge do dhaoine fásta
(Galltacht agus Gaeltacht)

Pacáiste féin teagaisc i bhfoghlaim na Gaeilge

Ranganna Ríomhaireachta trí Ghaeilge

Seirbhís Rúnaíochta/Aistriúcháin/Facs

Óst na nOileán — TIGH LEE —

Leitir Mealláin 551161

Óst & Bialann
Ceol gach deireadh seachtaine

Go n-éirí leis an bPléaráca

Nioclás P. Ó Conchúir

LEITIR MÓIR

Teil: 551114 (obair); 551102 (baile)

SIOPA CRUA EARRAÍ

*Pluiméireacht • Adhmad
Earraí Leictreach • Péint*

Tigh Hughes — AN SPIDÉAL —

*Le haghaidh neart óil,
ceoil agus craic*

Teil: 091-553447